ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԳԱԾՄԱՆ Ի

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՔ ԿԱՆԽԻԿ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
Ի. Պոլսոյ համար	6 մէճիտ	3 մէճ.
Գաւառաց	» 7 »	3 1/2 »

Direction du journal arménien
HAÏRÉNIK· CONSTANTINOPLE
20—Bab-Aly djadéssi—20

20 վարա

ՕՐԱԳԻՐ

20 վարա

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԳԱԾՄԱՆ Ի

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ի վերաբերեալ որ եւ է ճամակ եւ գրութիւն պէտք է ուղղել առ Տճօրէն-խմբագիր Կ. Պոլիս Պապը Ալի ճատտեսի բիւ 20 Ճիվէլէկեան տպարան ։

Gérant-Responsable
M. MELIKIAN

ՏԱՄՆԵԱԿԱՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—Թիւ 2013 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՅԻՍ 1886 (Ն. Տ.) 2 ՅՈՒՆԻՍ

Կ. ՊՕԼԻՍ 20 ՄԱՅԻՍ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻԱՆԴԱՆՈՑ

Ինչպէս երէկ հրատարակեցինք, վարիչ Ազն. Ս. Պատրիարք Հայրն Ս. Պատարագ մատուցանելու հրաւիրեալ է Ս. Փրկչի մատրան մէջ։ Այս տօնը մասնաւորապէս նուիրեալ է Ազգ. նուիրական յարկին հիմնադիր մեծանուն Պէզճեան Ամիրային և Տատեանց ու Պալեանց յիշատակին։

Ազն Հայ՝ որ քիչ չատ երախտագիտական զգացում կը կրէ իր սրտին մէջ, աննահանջելի պարտականութիւն ունի ներկայ գտնուիլ վաղուան հանդիսին, մասնակից լինելու համար այն մեծարանաց ցոյցին, զոր Ս. Պատրիարք Հայրն և Հիւանդանոցի Պատ. Հոգաբարձութիւնը պիտի կատարեն մեծանուն հիմնադրին յիշատակը տօնելու համար։

Ժողովրդեան մը երախտագիտութիւնը պարտք ըլլալէ զատ՝ գրգիռ և քաջալերութիւն է նաև այլոց, հետեւելու համար այն առաքինական չաւղին, զոր Թողին մեծանուն հիմնադիրն և իր նմանիք։

Ժողովրդեան ներկայութիւնը բարոյական քաջալերութիւն մ'է նաեւ Հիւանդանոցի անձնուէր Հոգաբարձութեան, որ ամեն կարելի զոհողութիւն ի գործ կը դնէ սոյն գթութեան յարկին մէջ գտնուած հարիւրաւոր անկեալներն ու որբերը լիուլի խնամքով և դաստիարակելով. և այս այնպիսի վիճակ մ'է, զոր Հիւանդանոցն իր հաստատութեան օրէն ի վեր չէ ունեցած։

Տակաւին մի քանի օր առաջ Հիւանդանոցի մառանին վերնայարկը, որ արդէն խարխուլ վիճակ մ'ունէր, յանկարծ փլաւ. բարեբաղդաբար Հիւանդանոցի Տնօրէնն և մառանապետն մէկ վայրկեան առաջ դուրս ելած էին, ապա թէ ոչ փլատակաց զոհ պիտի ըլլային։

Պատ. Հոգաբարձութիւնն առաւել քան երբէք և առաւել քան զամենայն ոք Հիւանդանոցի վերաշինութեան պէտքն զգացած է, և այս մասին ձեռնարկները ընելու վրայ է։ Սակայն երբ իւր բարեյաջողութեան և անձնական զոհողութեան հետ չվայելէ ժողովրդեան աջակցութիւնն ու օժանդակութիւնն և գէթ բարոյապէս չքաջալերուի, տարակոյս չկայ որ՝ ո'րքան ալ բուռն լինի իւր եռանդն, այսպիսի մեծ և կարեւոր գործ մը ի գլուխ հանելու համար, տակաւին անկարող կը լինի գոյն կատարելապէս մարմնացնելու։

Ուստի, չերմ հրաւէր կը կարգամք ամեն ազգասէր Հայու, որ ազգային այս միակ հաստատութեան ներկայ վիճակն ուշադրութեան առնելով, փութայ ազգին խնամոց յանձնուած իւր համարիւն եղբայրներն և զաւակները ապրեցնել, քաջալերել անձնուէր վարչութիւնն և գէթ այսպիսով հատուցանել իւր երախտագիտական պարտքը։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՄՈՒՇ

Սոյն քաղաքէն ապրիլ 23 թուով առ մեզ ուղղեալ նամակէ մը հետեւեալը կը քաղեմք.

Տեղւոյս առաջնորդ Գեր. Գրիգորիս եպիսկոպոս Ալէքսեան հոս ժամանելէն ի վեր երեսփոխանական ժողովոյ պակասեալ անդամոց, ինչպէս նաև Գաւառավարչութեան ընտրութեամբ ըղբաղեցաւ. և որ մեծն է, Ս. Յովհաննու վանքն իւր անկերպարան վիճակէն ազատելով նոր ուղղութիւն մը տալու հետամուտ է։

Ուրախութեամբ կ'լսեմ թէ՝ մեր առաջնորդին կառավարութեան և պատրիարքարանի հետ յարաբերութիւնք լաւ վիճակի մէջ են։ Ազգային գործոց վիճակն բաւական մխիթարական է։ եթէ ցաւալի բան մը կայ, այն ալ ազգային լրագրաց չափազանց հրատարակութիւնն են թէ՝ այս ինչ կամ այն ինչ տեղն ժողովուրդը բողոքական կամ պապական եղեր է։

Ազգ. Պատրիարքարանէն հրաման լինելով մեր առաջնորդին որ Ս. Յովհաննու վանքէն վարդապետ մը ղրկէ ի Տիգրանակերտ Հայնէի 30 տան չափ հայերն իրենց եկեղեցւոյ գիրկը վերադարձնելու համար, Գեր. առաջնորդն Բալհաննէս վարդապետը ղրկեց անդր, որ յաջողեցաւ կըրծնափոխ հայերը մայրենի եկեղեցւոյ գիրկը վերադարձնել։ Գեր. առաջնորդն հրահանգ տուաւ նաև վարդապետին որ Հօփում և Քօռիդ գիւղերն ալ երթալով, այն տեղւոյ կրօնափոխ ազգայիններն ալ դարձնէ ի փարախ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ։

Հայաստանի կողմերը եթէ թշուառութիւն մը կայ, այն ամերիկացի դրամական անձկութիւնն է. խեղճ ժողովուրդն մատիւը պատրաստ է իւր տուրքերը վճարել, սակայն կարողութիւն չունի. Ոչխար կամ այլ անասուն ալ գնող չկայ. ցորենն արդէն գին չըներ։

Ս. Կարապետի հռչակաւոր վանքն 1,000 ոսկի պարտուց տակ կը հեծէ այսօր։ Այս վանքն կեդրոնական կողմէ անմիջական և ազդու տնօրէնութեան մը կարօտ է։ Ս. Կարապետի միաբանք արդէն ծանօթ են Ազգին. Տիգրանակերտէն՝ որ երեք չորս օր հեռի է Մուշէն, Ս. Կարապետի վանքը կառավարել, եթէ ոչ անկարելի, գէթ շատ դժուարին է. եղան վանահայրեր, որք գիշեր ցորեկ վանքը մնալով, չկրցան կառավարել, ո'ւր կը մնայ քանի մ'օրուան հեռաւորութեամբ տրուած հրահանգներով կառավարել։

Եթէ կեդրոնը կը փափաքի գաւառաց վիճակը բարեկարգել, արժանաւոր և կարող պաշտօնեայներ պէտք է ղրկէ ի գաւառս։

ԱՅՆԹԱՊ

6 մայիս 1886

Ցաւ ի սիրտ կը յայտնեմ թէ Արեւելքի 660 թուոյն մէջ Այնթապու Թղթակից էֆէնտին ընկերութեանց և դպրոցներու շարքին մէջ չէ ուզած գրել Ազգնական ընկերութիւնն և դպրոցն, այն ընկերութիւնը որ երիտասարդութիւնը իւր կողմը գրաւած տարիներէ յետէ լռիկ ծպղիկ կաշխատի, Ազգին մեծ ծառայութիւններ մատուցանելու նպատակաւ. արդարութիւնը կը պահանջէր որ Թղթակից էֆէնտին գրեր այս մեծ ընկերութեան մասին ալ ինչպէս կը յիշէր քաղաքիս միւս ընկերութիւններն և դպրոցներն ։

Վերջապէս ընտրուեցաւ Ժահմանադրութեան կանոնաց համեմատ նոր Թաղական խորհուրդը, գրեթէ ամբողջ ձմեռ մը ժողովուրդը զբաղեցնող և հակաճառութեան միակ նիւթ եղող խնդիրը մ'եր սա։ Ազգենական ընկերութիւնը մեծ դեր խաղաց այն պարագայից մէջ, ժողովուրդին մեծամասնութիւնը իւր կողմը գրաւելով վերջապէս յաջողեցաւ Ժահմանադրական ժողով մը կազմել տալու որով անդամք կարող, վորձառու միանգամայն գաղափարակից անձինք ըլլալով կը յուսացուի որ Ազգը իւր այս տարտամ վիճակէն ազատելու համար չանքերնին չպիտի խնայեն ։

Եկեղեցաշինութեան գործն յառաջդուեցաւ այս տարի, պատճառը անծանօթ է մեզ։

Գեր. Եղնիկ Եպիսկոպոս Ապահունի այսօր հոս ժամանեց, ժողովուրդը արժանավայել կերպով դիմաւորեց զայն։

Բողոքական հայք բաւական ժամանակէ ի վեր ինչ ինչ պատճառներով մեծ դժգոհութիւն կը ցուցնեն Մեծ. Բարութիւն էֆ. Հալաճեանի դէմ. արդարեւ մեծ կորուստ մը կրնեն բողոքական հայք չյարգելով այսպիսի մեծ բարերար մը որ վառեալ իւր մեծ գաղափարով բազում տարիներէ հետէ անդուլ և անդադար կ'աշխատի, որբերու կրթութեան գործին ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԻԱՐՁ ՎԻՃԱԿԸ

Հելլենական կառավարութեան նախարարապետ Պ. Թրիքուբիս Խորհրդարանին մէջ յայտարարեց թէ զէնքնկեցութիւնը կը շարունակէ, սակայն կը զարմանայ որ տէրութիւնք տակաւին պաշարումը բարձած չեն հակառակ Հելլէն կառավարութեան այն յայտարարութեան զոր ըրած է մեծ տէրութեանց փափաքանաց համապատասխանելու համար։ Ուրեմն վերջնագիրն ստորագրող հինգ տէրութիւնք ի՞նչ կը պահանջեն։ Պ. Թրիքուբիս գիտէ թէ

Եսա՞ թե՞ Վեվե՞ Վեվեսի՞ Հեռացրեք նրանց անմիջապես ձեր տնից, ձեր ընտանիքից, ձեր կյանքից, ձեր սրտից և ձեր մտքից։ Նրանք ձեզ համար ոչ մի օգուտ չեն տալու, ոչ մի բարիք չեն անելու, ոչ մի լավ բան չեն սովորեցնելու։ Նրանք ձեզ միայն կվնասեն, միայն կխանգարեն ձեր առաջադիմությանը, միայն կդանդաղեցնեն ձեր ընթացքը դեպի լուսավոր ապագան։ Նրանք ձեզ միայն կհետ պահեն ձեր ժողովրդի մյուս առաջավոր զավակներից։ Նրանք ձեզ միայն կդարձնեն ձեր ժողովրդի ամենահետամնաց զավակը։

Ինչո՞ւ Հեռացրեք Նրանց

Ինչո՞ւ պետք է հեռացնել նրանց։ Որովհետև նրանք ձեր ժողովրդի թշնամիներն են։ Որովհետև նրանք ձեր ժողովրդի ամենավատ թշնամիներն են։ Որովհետև նրանք ձեր ժողովրդի ամենավատ թշնամիներն են,

Քարավէլօֆի կուսակցութեան չեն վերաբերիր։ Տեղական իշխանութիւնը կարող չէ կամ լաւ ևս է ըսել, չուզեր բան մ'ընել հասարակաց անդորրութիւնը ապահովելու համար։ Քաղաքապետը Պ. Տիմիթրօֆ թէև ուղղամիտ անձ մ'է, սակայն բնաւ իշխանութիւն չունի։ Երեք անգամ հրաժարական տուեր է սակայն Ցօֆիայի կառավարութիւնը մերժեր է զայն։ Ընդդիմադիր կուսակցութեան 20ի չափ ազդեցիկ անդամք իրենց տունէն դուրս չեն կարող ելնել, վասն զի սրիկայից խումբերէն կը վախնան։

Մօնիթէօրի թղթակիցը կ'ըսէ թէ ոչ միայն Մահմետականք և Ցոյնք այլ և Բուլկարիոյ պուլկարը պիտի ստիպուին ինքնօրէն գաւառէն գաղթելու եւ Օսմանեան իշխանութեանց պաշտպանութեան ներքև իրենց ազատութիւնը վերստանալու եթէ Արեւելեան Րումելիի այս ցաւալի վիճակը տակաւին չարունակէ։

ԱՂԵՏԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Երէկ ցերեկ ժամ 6 1/2ին Իզմիտէն մեկնող կառախումբը՝ երեկոյեան դէմ Պոթանճըգ հասած միջոցին՝ երկաթուղւոյ գործաւորաց ձեռնաձիգ կառքի մը կը հանդիպի, որոյ երկու կողմը զառիվայր լինելով՝ անկարելի կը լինի գծէն ելնել. մեքենավարը չկարենալով չոգեկառքին ընթացքը կասեցնել, յիշեալ կառքին կը բաղխի, գործաւորաց և կառքը գետին կը խրի, իսկ չոգեկառքը վրան թաւալելով՝ կառքին մէջ գտնուող բոլոր Հայ գործաւորք՝ ընդամենը 12 հոգի՝ ինչպէս նաեւ չոգեկառքին մեքենավարը և քօնտիքթէօր մը անմիջապէս կը մեռնին։ Կառաձիգին եաեւը գտնուած մի քանի վակօններն ալ ի միասին կը թաւալին. համբորդներէն ոմանք՝ սարսափահար՝ դուրս կը ցատքեն, որով 15ի չափ ամեն աղէկ անձինք՝ այր և կին՝ ծանրապէս կը վիրաւորուին։ Մեռաւալք կը փոխադրուին ի Պօսթանճըգ, իսկ վիրաւորք անմիջապէս Հայոտար փաչայի հիւանդանոցը։

Երկաթուղւոյ վարչութիւնը իմանալով այս պղիողորմ դէպքը, անմիջապէս օգնութեան համար մարդիկ կը ղրկէ, որոնք մինչեւ գիշերուան ժամը 6 1/2 աշխատելով, հապիւ կը յաջողին կառախմբին մնացեալ մասը Հայոտար փաչա փոխադրել։

ԱԶԴ

Փուլադսըղեան Մարգար էֆ. կը ծանուցանէ թէ, իւր չրջաբերութեան հանած բաղդատումներէն հետեւեալ թիւերը 400ական ֆրանգ չահած են.

81,970 1,552,455 1,390,048

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը երէկ բարձր. Մեծ-եպարքոսին, Արդարութեան գործոց, Էվգաֆի, Պատերազմական գործոց վ.սեմ. նախարարներուն և Անգլիական դեսպան Սըր Լիտուար Թորընթօնի այցելութեան գնաց։

—

Պատրիարքական Գեր. փոխանորդ Հայրն ալ երէկ Արդարութեան գործոց նախարար վ.սեմ. Սերվէր փաչայի երթալով, Պատրիարքարանի ամուսնական վճռաբեկ ատեանի վրայ վերստին բանակցեցաւ։

—

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը այսօր ժամը 9ին հանդիսաւ Ազգ. Հիւանդանոց պիտի երթայ վաղ առաւօտ Ս. Պատարագ մատուցանելու համար։

—

Ազգ. Սահմանադրութեան տարեդարձին առթիւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն յառաջիկայ կիրակի օր Հիւանդանոց պիտի գտնուի՝ հանդիսին նախագահելու համար։

Իսկ Ամեն. Խրիմեան Սրբազան՝ նոյն օր Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ Հիւանդանոցի մատրան մէջ։

Թէ՛ վաղուան և թէ՛ կիրակի աւսբր չոգեկառքի երթեւեկութեանց ժամանակացոյցը լրագրոյս չորրորդ երեսին մէջ նշանակուած է։

—

Գաղ. ժողովը յառաջիկայ ուրբաթ օր ի նիստ հրաւիրեալ է Ազգ. Պատրիարքարանի մէջ։

—

Վանէն մասնաւոր նամակներ տեղեկութիւն կուտան մեզ թէ, տեղւոյն ազգային գործերը ողբալի վիճակի մը մէջ են, մանաւանդ դպրոցները, որոնք հետզհետէ կը փակուին և կամ փակուելու ատիճանին հասած են։ Արդէն գոցուեր է Որբանոցը, որոյ աչալուրկ տեսուչը մայրաքաղաքս ուղեւորեր է իւր աչքերը դարմանելու համար։ Ձիւղութեաց և Բազրաւանաց դպրոցները Հայ մանուկներով կը լցուին, մինչեւ իսկ Հայ ուսուցիչները Ձիւղութիներու հայերէն կ'ուսուցանեն եղեր։

Պատ. Ուսումնական խորհրդոյ ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք։

ԷՄՄԷՓՃԻ ԹԱԹՈՒՆ

Թօլայեան Յովհաննէս էֆէնտիի թարգմանութեամբ «Էմմէքճի Թաթուն» անուն ընտիր և բարոյալից վէպ մը կսկսի տպագրուիլ։

Սոյն տպագրութեան գործը ստանձնած է Պ. Կարապետ Պիպէրեան։

Ամբողջ գործը 6 հատորէ պիտի բաղկանայ։ Եւ եթէ սոյն գործին 200 չափ գաժանորդ գտնէ, տպագրութեան պիտի ձեռնարկէ, չարաքը 4 ֆօրմա տալով ի գին 20 փարայի որ պիտի բաղկանայ 32 էջէ. այսինքն ամիսը 16 ֆօրմա տալով ի գին 5 դահեկանի։

Սոյն գործը Ցրանսացի անուանի վիպասան Ֆաւվիէ տը Մօնթէբէնի հեղինակութիւնն է, որ այլ և այլ լեզուներու ինչպէս նաև Բունարբէնի թարգմանուած է։

Այս վէպին բաժանորդ գրուելու համար մասնաւոր տեղեր նշանակուած են, իսկ գաւառներն յանձնարարութիւնք պէտք է ղրկուին Պօլիս Բակօբեան Խան թիւ 12 սենեակը առ Պ. կարապետ Պիպէրեան։

Լրագրավաճառաց միջոցաւ ալ ուզողը կրնան բաժանորդ գրուիլ։

Այս մասին յառաջիկային պիտի խօսինք։

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

. . . Խմբագիր,

Հոգաբարձութիւնս չնորհակալութեամբ կը փութայ յայտնել ներկայիս թէ, վասն յիշատակի հանգուցեալ Մեծ. Համբարձումէֆ. Կիւմիւշեանի, իւր աղնիւ ընտանիքն բարեհաճեցան նուիրել տասն Օսմ. ոսկւոյ գումար մի ի նպաստ հաստատութեանս, զոր ստացանք ի ձեռն Մեծ. Բոլհաննէս էֆէնտի Կիւմիւեանի։

Բարեյիշատակ հանգուցեալին ազնիւ ընտանեաց սոյն գովելի գործն հրատարակելով Ձեր . . . լրագրոյն միջոցաւ, կը խնդրեմք որ հաճիք այս առթիւ եւս ընդունիլ մեր յարգանաց հաւաստիքը։

Ի դիմաց Հոգ. Ազգ. Հիւ.
Ատենադպիր Ատենապետ
Տէր. Կէորկ-Չէրեան Մկր. Թաղէեան
Կ. Պոլիս, 19 մայիս 1886

—Ե՛ս. ոչինչ, պատասխանեց ուժգնութեամբ։

—Խորհուրդներդ ինձմէ կը ծածկե՛ս.

—Այսինքն այն խորհուրդը՝ զոր ունեցայ, և զոր այժմ չունիմ, Մելանի՛, անհեթեթ էր այն։

—Ունեցած դաղափարս անհեթեթ էր։ Բայց կ'ապաչեմ, չարունակեց, այլ եւս մի՛ խօսեցներ կավրիէլը։

Տե՛ս, բարեկամս, տանջանաց ենթարկեալ անձի մը դէմքն ունի։ կարելի՛ է ղինքը այդ կերպարանքին մէջ տեսնել. ներքին վիշտ մը կ'ղգամ . . .

—Ես սակայն ուզեցի որ . . .

—Ո՛չ, ո՛չ, ա՛լ բաւական է, բաւական . . .

Կավրիէլ իւր թմրութենէն սթափած էր. իւր թեւերը կ'երկննային, ջղային սարսուռ մը կը տիրէր իւր վրայ, քրտինքը կը հոսէր իւր ճակտէն, և ցըրտէ ենթակայ եղողի մը նման իւր բոլոր մարմինը կը սարսռար։

Մօռլօ իւր կնոջ քով նստաւ։

—Ընդհուպ պիտի արթննայ, ըսաւ անոր ցած ձայնով։ Բայց կը հասկնա՛ս, բան մը ըսելու չենք անոր։ Զգիտեր նա թէ իւր քունին մէջ լսեցած է և պատասխանած է մեր հարցմանդ։

—Ես եթէ յիշէ բոլոր ըսածները՝։

—Ոչինչ պիտի յիշէ։

—Հոգ չէ, ինչ որ ըսաւ, տարօրինակ է։

—Ա՛յո՛, բայց երազ էր տեսածը։

—Այդպէս կը հաւատամ։

Բերիշէն ալ լուռեցաւ։

Հայց Մօրօ յիշեց ու վերստին ոտքի ելաւ եւ մեծ ոգեւորութեամբ՝

—Ապրի՛ս, Տէրոյ ծառայ, ապրի՛ս, որ ինձ ալ յիշեցուցիր իմ պարտքս։ Ես ալ ունիմ մէկ խնդրանք։ Ինչպէս գիտէք, ես ալ ունիմ մէկ որդի, որ ինձմէ հեռու կ՚ապրի։ Ան ալ ինձ պէս ուզեց ամուսնանալ, բայց ես չհամաձայնեցայ